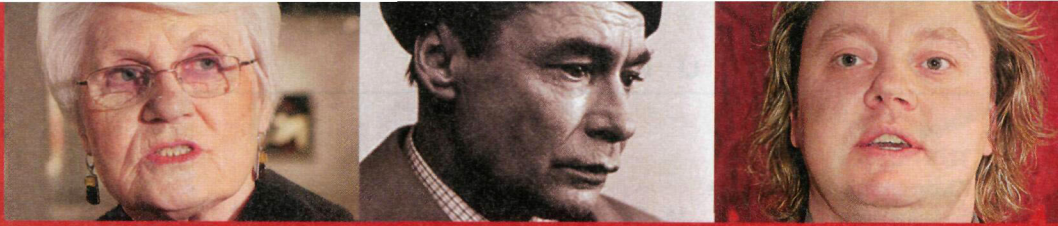

VISVĀRĀK
ABONĒTAIS
ŽURNĀLS
LATVIJĀ

Šajā numurā
• Džemma Skulme
• Ojārs Vācietis
• Valters Krauze

mājas

VĪSIS

LATVIJAS AVĪZĒ

Žurnāls ģimenei
Nr. 93 (3348)
4. 04. 2008.

VAI LATVIJAS
BĒRNI
PASARINĀ
NO ĻAUKUMS
RĪGĀ

MĀRĀ
LUKŠI
KI
CĒLI SA
KAISLĀ
UN VĀJ

VIRSDIRIGENTE AGITA IKAUNIECE TŪKSTOŠBALSU PAVĒLNIECE

SN 1691-06
9 774 1 33 46
35 santim.

UNA LAURE

.....
 ekts "Krasnojarskas apgabala latgales latviešu valoda un kultūrsture: salīdzinošais aspekts" sākts 2006. gadā. Tas jau ir reizes ir saņēmis Latvijas universitātes (LU) finansējumu, Krasnojarskas novadā ļāvis nodarboties vairākām pētnieku grupām Latvijas. Ekspedīcijās ir piedalījušies topošie un jau diplomētie pētnieki, vēsturnieki, pedagogi LU Filoloģijas, Vēstures un filoloģijas, Pedagoģijas un psiholoģijas, Fizikas un matemātikas fakultātes un Latvijas Kultūras akadēmijas. Projekts ir starptautisks, kas īstenots ciešā sadarbībā ar Sanktpēterburgas Valsts universitātes Baltistikas nodaļu un Ačinskas Pedagoģisko koledžu.

ANDAS KRAUZES FOTO UN FOTO NO L. LEIKUMAS ARHĪVA

Profesore Lidija Leikuma rāda 1938. gadā izdoto Vilberta Krasnais monogrāfiju "Latviešu kolonijas", kas ir pirmā grāmata par latviešiem pasaulē, tostarp arī Krievijā.

Pirmoreiz «iegrāmatoti»

Krasnojarskas novada latvieši

Projekta īstenošanas gaitā ne vien fiksēta un analizēta Krasnojarskas apgabalā dzīvojošo, kurš ir viens no daudzajiem tautību grupām Latgales izceļojušo tautiešu vidū, bet svešumā dzīvojošo latgaliešu "mēle" tiek atdzīvota un atdzīvināta ar Latgales latviešu valodas faktiem. Pētot Sibīrijā dzīvojošos latgaliešu valodu, ir iespējams gūt pilnīgāku un precīzāku priekšstatu par latgaliešu runātājiem latgaliešu valodas attīstības vēsturē un savstarpējās komunikācijas procesiem. Krievijā dzīvojošos latgaliešus uzskaita kā atsevišķu tautību grupu, tur viņu integrācija ar pārējiem latgaliešiem nav notikusi. Arī tautiešu runātāji valoda – dažādu Latvijas tautību izloksnes – ar citām tautībām nav saplūduši. Projekta vadītājas LU baltu valodu katedras asociētās profesores, filoloģijas doktores LIDIJAS LEIKUMAS vadībā Sibīrijas

ekspedīcijās ir piedalījušās arī LU Filoloģijas fakultātes 3. kursa studentes. Kristīnes Zutes un Maritas Papiņas dzimtā puse ir Latgale, tāpēc pētniecības darbu, kas saistīts ar sibīriešu runas analīzi, meitenes veic ar lielu aizrautību: Marita strādā ar Tjuhtetas rajona ierakstiem, Kristīnes bakalaura darbs ir par Novobiriļusu rajona Saharnojes ļaudīm un viņu valodu.

Pētnieku grupa no Latvijas, bruņojusies ar fotoaparātiem, diktofoniem un citu pētniecībai nepieciešamo tehniku, jau septiņas reizes ir mērojusi ceļu uz tālo Krasnojarskas novadu. No Sibīrijas pārvesti fotogrāfiju kalni un iespaidu jūra, bet, kā sarunas laikā uzsvēra profesore L. Leikuma, ne jau tas ir ekspedīciju mērķis. Ir svarīgi pārvest mājās pēc iespējas vairāk pētniecībā izmantojamu materiālu, un iegūtie audioieraksti šajā ziņā ir unikāli.

Sibīrijas latgaliešiem – par Latgali

Pirmā Latvijas pētnieku grupa uz Krasnojarskas novadu devās 2004. gada vasarā. Viņi turp brauca, neziņas pilni, jo nebija pārliecināti, vai apkaimē vispār izdosies sastapt kādu cilvēku, kas runā latviski. Zinātnieku rīcībā bija trūcīga informācija, ka latvieši tajā pusē reiz ir dzīvojuši. Bija ziņas par Ačinskas Pedagoģisko tehnikumu, kurā reiz pastāvējusi Latgaliešu nodaļa dzimtās valodas skolotāju gatavošanai turienes skolām. Pētniekus īpaši interesēja latviešu pēcteči, kas no Latgales uz Krasnojarskas novadu izceļojuši 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā, jo par viņiem Latvijā nekas nebija zināms.

No līdz šim pēdējās etnolingvistiskās ekspedīcijas Sibīrijā Latvijas pētnieku grupa

atgriezās šā gada februāra sākumā. Ceļa izdevumiem un braukšanas dokumentu noformēšanai līdzekļi piešķirti no Valsts kultūrkapitāla fonda, pārējam meklētas citas iespējas. Ar abu universitāšu un Sibīrijas tautiešu atbalstu Krasnojarskas novada Ačinskā organizēta jau trešā latgaliešu valodas un kultūras ziemas skola. Ziemas skolas divās nedēļās Latvijas izceļotāju pēcteči uzzināja daudz jauna par Latviju un tās novadiem, bet visvairāk – par Latgali. Sibīrijas latviešiem par senču dzimteni informācijas patiešām ir maz, pētniekiem no Latvijas viņi mēdz stāstīt, ka vecvecāki savulaik ieradusies no "Rasejas", resp., Krievijas (par Krieviju viņi sauc visu, kas ir aiz Urāliem). Uz ziemas skolu valodniekiem līdzī brauc arī katoļu mācītājs, kurš dievkalpojums vada latgaliski. Pētnieku grupa kopā ar vietējiem iedzīvotājiem ir nosvinējusi jau divus Jāņus.

irtiši, Vonogi, atusāni...

Vācot valodas materiālus un as kultūras liecības, pētnieki Latvijas ir viesojušies ļoti idzvos Krasnojarskas novada mos. Boļšojulujas rajonā izdzīvojuši ciemi Bogatoje, istļivoje, Bički, Krasnaja Zarja rākā Graznova), Krajeva, kur vo galvenokārt izceļotāji no meļlatgales. Biriļusu rajonā nieki ciemojušies pie latvieņu Saharnojē un Novobiriļusos. kādam latvietim (latgalietim) vo arī Veršinkā, Berjozovkā, zinā, tikai šo sādžu vairs t. Izceļotāji no Dienvidlatgales asti Jepisejas labajā kras – Krasnoturanskas un osjoloovas rajonā, bet Ujaros un pkaimē – Suhonojā, Imbežā – vojot bijušie malēnieši. Par ņotāju pirmdzimteni liecina rāku sādžu nosaukumi, piemēram, Dvinkā aizvien dzīvo ļaudis ar tipiskiem aliešu uzvārdiem – Spogiši, ciši, Matusāni, Švedi, Kurtiši, Vonogu uzvārds saglabāts visiem latgaliskajiem patņiem. Par latviešu klātbūtni ņāmā apvidū liecinot arī aksti kapos. Dvinkā milzīgā gles krustā uzraksts iecirsts ņu burtiem: Jons. Jezupa. an...

Par vislatviskāko no ņajiem ciemiem profesore Leikuma uzskata Bogatoje. āk šajā sādžā bijušas 47 nniecības, šobrīd palikušas i četras mājas, kurās dzīvo as dažāda vecuma sievietes, es viņas aizvien runā labā iešu valodā un uz krievu i sadzīvē tā arī nav pārgā-s. Latviešu valodas prasme ādos Sibīrijas ciemos šobrīd itšķirīga. Ir sādžas, kurās iešu valoda (tās latgaliskajā antā) vecākās un vidējās udzes mutēs ir saglabāta pat mūsdienām (Saharnojē aliski runāt iemācījušies arī ņjie krievi), bet, piemēram, osjoloovas rajona latviešu runā ma stipra slāvu ietekme un i sazināties var vairs tikai lažām sievietēm. Jaunākā idze savu vecvecāku valodu at kā nezina. 2006. gada rā pētniekiem tomēr izde-sastapt kādu 18 gadus vecu eni, kuras dzimtā valoda ir iliešu.

eklausoties Sibīrijas latviešu lā, pētnieki spēj pateikt, no s Latgales vietas izceļojuši

Ieklausoties Sibīrijas latviešu valodā, pētnieki spēj pateikt, no kuras Latgales vietas izceļojuši šo sibīriešu senči.

šo sibīriešu senči. Krasnojarskas apgabalā malēnisko izlokšņu runātājus pētnieki apzinājuši arī Ačinskas apkaimē. Tie ir pārceļotāji no Alūksnes, Gulbenes, arī Balvu rajona, kuri apmetušies Olugā, Ladogā, Kandatā un Graņičnajā. Lejasbulānā dzīvojošie tautieši runājot libiskās izlokšnēs, bet šā ciema latviešiem pētnieku uzmanība veltīta jau pietiekami. Latvijas Universitātes zinātnieku grupa turpinās apzināt tos latviešus, par kuriem Latvijā informācijas ir pavisam maz. Ciešā sadarbība ar Sibīrijas katoļu kopienām tautiešus palīdzējuši atrast un intervēt Novosibirskā, Vengerovā, Zarečjē, Tomskā, Šaripovā un vēl citās vietās. Ačinskas apkaimes latgalieši ir pat nodibinājuši savu nacionālo kultūras biedrību.

Palīdzējusi ticība

Izdzīvot cauri gadu desmi-tiem latgaliešiem Sibīrijā un viņu valodai lielā mērā ir palīdzējusi stiprā katoļu ticība. Par sievu vai vīru katoļi varēja kļūt tikai savas konfesijas pārstāvim. Kāds baltkrievu puisis gribējis sev par sievu apņemt latgalieti, tāpēc viņam nācies pāriet katoļticībā, un tādu gadījumu līdz karam nav trūcis. Padomju gados konfesjonālā piederība vairs nebija svarīga, tāpēc vēl jo vairāk priecē, ka Krasnojarskas novada latvieši par spiti visam ir spējuši saglabāt savu etnisko piederību un kultūras identitāti. Tas izpaužas ne tikai valodā, bet arī latviešiem raksturīgajos puķu podos pat uz grūstošas mājas palodzes.

Par lielāko daļu Sibīrijas latviešu, kas ir apzināti ekspedīciju laikā, līdz šim Latvijā nekas nebija zināms. Septiņdesmitajos gados uz Krasnojarskas apgabalu bija devušies pirmie ceļotāji Ingvars Leitī un Uldis Briedis, kuri atveda ziņas par tajā pusē mītošajiem latviešiem. Viņi neprata ar vietējiem iedzīvotājiem sazināties latgaliski, tāpēc vietām sibīrieši viņus īsti nepieņēma.

Kārtējā ekspedīcija uz Krasnojarskas novadu ir beigusies, un atsācies intensīvs iegūto materiālu apstrādes darbs. Ir veikta Krasnojarskas apgabalā

sastapto tautiešu uzskaitē pa sādžām, ietverot detalizētu informāciju par katru latvieti un viņa ģimenes locekļiem, un latviešu valodasprasmī. Par Krasnojarskas novadā sastaptajiem latviešiem ir tapušas jau daudzas publikācijas, 2007. gada vasarā sarīkotas fotoizstādes Rēzeknē un Balvos, notikuši semināri un tikšanās. Tapusi videofilma par Jāņu svinībām Bičkos, un patlaban top otra – par ziemas skolu Ačinskā. Vēsturnieki, literatūras un grāmatniecības vēstures speciālisti no Sibīrijas atvestos materiālus apstrādā katrs no sava aspekta, un pētnieciskajam darbam ir iespējamas vēl citas modifikācijas. Uz iegūto skaņu ierakstu pamata tiek izstrādāti studentu pētnieciskie darbi.

Projekta par Krasnojarskas latviešu un Latgales latviešu valodu galarezultāts būs "Latviešu izlokšņu tekstu hrestomātija" (tālākā nākotnē – arī rakstu krājums vai pat vairāki). Darbs pie izlokšņu hrestomātijas tapšanas jau notiek. Šobrīd Latvijas Universitātē ir iesniegts pieteikums trešajai projekta kārtai. Cerams, ka pētījumam tiks piešķirts finansējums un Krasnojarskas novadā dzīvojošo latviešu valodas izpēte turpināsies. "Daļa sirds ir palikusi Sibīrijā," atzīst profesore Lidija Leikuma. ■

Ekspedīcijas dalībnieki (no kreisās): Sibīrijas latgaliete, Dvinkas vidusskolas vēstures skolotāja Anna Timotiša, profesore Lidija Leikuma, Minskas universitātes docētājs Nikita Suprunčuks un Latvijas Kultūras akadēmijas students Dainis Juraga.

